

BURDUR HAVZASI VE ÇEVRESİNDE PALEODRENAJA AİT VADI ÖRNEKLERİ

SAMPLE VALLEYS FOR PALEODRANAİGE IN BURDUR BASIN AND ITS SURROUNDINGS

Yard.Doç.Dr.Nurfettin KAHRAMAN*

Özet

Göller Yöresi'nde Kuaterner öncesi akarsu şebekelerine ait, eski vadi olukları olduğuna şüphe olmayan birtakım vadi parçalarına rastlanır. Bu vadi olukları, bölgede jeomorfolojik gelişmeyi denetleyen ve daha çok düşey yönde gelişen tektonik hareketlerin sonucu olarak meydana gelmişlerdir. Bölge ve yakın çevresini içine alan yerbilimi çalışmalarında da ortaya konduğu gibi, bu hareketler üst Miyosen'den günümüze kadar aralıklarla devam edegelmişlerdir.

Burdur Havzası ve yakın çevresinde tespit ettiğimiz bu eski vadi oluklarını, topografya, aktüel akarsu şebekesi ve farklı formasyonlarla ilişkileri bakımından üç kategoriye ayırmak mümkündür.

- a- Yüksek topografyada asılı vadi durumunda kalmış vadi oluğu parçaları,
- b- Üzerlerindeki örtü formasyonlarının aşınması neticesinde ortaya çıkan eski vadiler,
- c- Aktüel akarsuların kısmen takibettiği eski vadi olukları.

Bu eski vadi olukları Güneybatı Anadolu'da gerek Batı Toros silsileleri, gerekse Menteşe Platosu'nda farklı yerlerde izlenir.Üçüncü grupta ele aldığımız vadi olukları ise, Burdur Havzası çevresinde neo-otokton olarak adlandırılan formasyonların aşınmaya uğradıkları sınırlı alanlarda ortaya çıkmaktadırlar.

Belirtilen vadi sistemlerinden özellikle yüksek topografyada asılı vadi pozisyonunda olanlarla, fosil satırlar içinde ortaya çıkan vadi parçalarının uzanış doğrultuları, günümüz yapı hatlarına uymamaktadır.

Bu vadilerin bulunuş yükselteleri de farklılıklar göstermektedir. Bu durum bölgede ve yakın çevresinde meydana gelen dikey dislokasyonların farklı atımlar ortaya koyduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Burdur Havzası ve yakın çevresinde tespit ettiğimiz eski vadi oluğu parçaları, bölgenin jeomorfolojik gelişimine ışık tutabilecek değerlerde oluşumlardır.

Anahtar kelimeler:Burdur havzası, asılı vadi, paleodrenaj, polijenik topografya, Karakuyu Gölü.

* Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Burdur

Abstract

Some valley parts, which belong to pre-Quaternary river systems and are undoubtedly old trough valleys, are seen in Lake Districts. The mentioned trough valleys occurred as a result of and have developed vertically. These movements have been present from the upper Miocene to the present time as were put forward in geologic studies including the region and its surroundings.

It is possible to divide the mentioned old trough valleys, which we detected mostly in Burdur Basin and its surrounding, into three categories regarding topography, actual river systems and their relationships with different formations.

a- Trough valley parts which remain in a position of hanging valley in high topography.

b- Old valleys which appear as a result of erosion of covering formations on them.

c- Old trough valleys which actual rivers follow partially.

These old trough valleys are seen both in Western Taurus chains and in different parts of Menteşe Plateau in Southwest Anatolia. As for trough valleys dealt with in the third group, they appear in limited fields where formations called neo-trocton eroded in the surrounding of Burdur Basin.

From the mentioned valley systems, especially the directions of extension, those which remain in the position of hanging valley in high topography and those which appear in fossil surfaces don't conform to today's structure lines.

The altitudes at which these valleys are present become different, too. This situation is important because the vertical dislocations which appeared in the region and its surroundings put forward various throws.

Old trough valley parts we found in Burdur Basin and its surroundings are formations which worth enlightening geomorphologic development of the area.

Key words: Burdur basin, hanging valley, paleodrainage, polycyclique topography, Karakuyu Lake.

Giriş

Kuzeyden Isparta Büklümü, güneyden Antalya baseni arasında kalan Burdur havzası, Göller yöresinin en büyük kapalı havzasını teşkil eder. Bu havza, bölgede Neojen öncesinden başlayan ve günümüze kadar devam eden tektonik aktivitelerin bir sonucu olarak, jeomorfolojik evrimi bugünkü görünümü meydana getirmiştir. Çek- ayır tipi havzalara örnek teşkil eden bu jeomorfolojik ünitenin içerisinde ve yakın çevresinde gözlemlediğimiz eski akarsulara ait vadi sistemlerinin izleri, parçalar halinde farklı yükseltilerde izlenir.

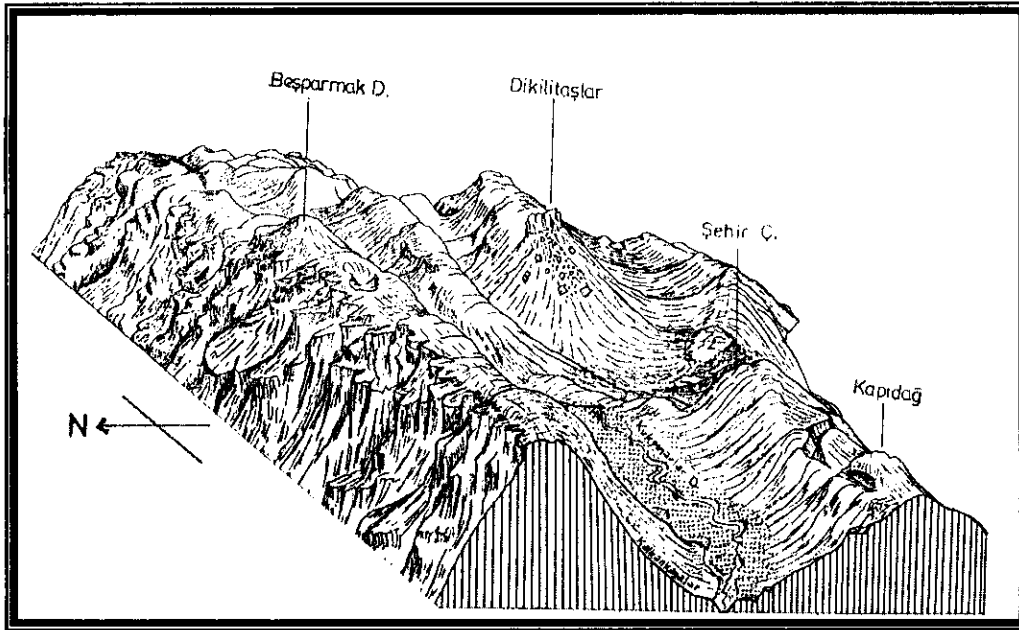
Burdur havzası ve çevresinde jeomorfolojik gelişmeyi denetleyen tektonik hareketler daha çok dikey dislokasyonlar halinde gelişmişlerdir. Bu hareketlere bağlı olarak meydana gelen blok faylanmalarla eski topografyaya ait vadi sistemleri parçalanmıştır. Yükselen bloklar üzerine isabet eden kısımlarda bu vadi oluklarına ait parçalar, günümüzde asılı vadi pozisyonunda kalmışlardır. Bölgedeki paleodrenajı işaret eden bu vadi oluklarına ait örnekler, ele aldığımız saha içerisinde düzensiz dağılmışlardır (şekil:1)

Bugünkü topografyada bulunuş durumlarına göre üçe ayırdığımız bu vadi parçası oluşumlarından önemli bulduklarımızın jeomorfolojik özelliklerini sunmaya çalışacağız.

YÜKSEK TOPOGRAFYADA ASILI VADİ DURUMUNDA KALMIŞ PALEODRENAJ ÖRNEKLERİ:

Batı Anadolu'da post Alpin devrede jeomorfolojik gelişme, geniş ölçüde tektonik aktivitelerin etkisinde kalmıştır. Daha çok blok faylanmalarla parçalanmış Neojen sathlar, horst-graben oluşumları ile farklı yükseltiler kazanan bloklara ayrılmışlardır. Yükselen bloklar üzerinde, Neojen dönemi topografyasına ait oluşumların izleri, ele aldığımız sahada oldukça dikkat çekicidir. Bu dönemin drenaj şebekesi bakıyelerine ait izler arasında en önemlileri, asılı vadi pozisyonunda kalmış olanlardır. Bu vadilere ait dört önemli örnek burada ele alınacaktır.

a- Kırkpınarlar vadi oluşu : Barla Dağı batı uzantıları üzerinde, Isparta'nın Senirkent-Uluborlu ilçe merkezleri arasında kalan Beşparmak ve Kapıdağı arasında yaklaşık 2000m.yükseltide bulunan Kalkankayalar Mevki gerisindeki vadi oluşu, tabanı alüvyal geçrelerle dolgulanmış tipik bir asılı vadi durumundadır. Senirkent ova dolgusuna göre bu vadinin tabanının nispi yükseltisi 1000m.civarındadır. Vadinin tabanı ile yamaçları arasındaki seviye farkı yaklaşık 400 m.yi bulur. Vadinin doğuya doğru uzanan yukarı çıkırını teşkil eden kollarının tabanları karstik oluşumlarla parçalanmıştır. Yamaçlardan ve daha gerideki kaynaklardan gelen sularla oluşan akarsu, küçük bir dağ içi ova görüntüsü veren vadi tabanında, mendereli hareketlerle akış gösterir. Vadi, Kalkankayalar mevkiinde kesintiye uğrar. Bir fay aynasına tekabül eden bu dikliğin Senirkent ova düzlüğüne göre atımı, yaklaşık 1400m.ye geçer.

Şek. 1- Kırkpınarlar asılı vadisinin basit blokdiagramı.

Fig. 1- The simple blockdiagram of Kırkpınarlar hanging valley.

Söz konusu vadiyi güneyden sınırlayan Kapıdağı(2447m.) ile kuzeyden sınırlandıran Beşparmakdağı (2402 m.) üzerinde de, karstik parçalanmayı işaret eden dolin oluşumları gözlenir. Kapıdağ'ın doğu uzantılarının alçalma gösterdiği bir boyun noktasında güneyden sokulan Şehir Çayı'nın üst çıkırını Kırkpınarlar vadi oluşunun güneydoğudan gelen yan kolunu kapmıştır.(şekil.2)

Kapıdağ'ın kuzey yamaçlarındaki su kaynaklarının adına izafeten Kırkpınarlar Deresi olarak adlandırdığımız bu vadi oluşunun oluşum yaşı, Kuaterner öncesi devrelerle ilgilidir. Vadi çevresinde herhangi bir Neojen dolgunun bulunmayışı, aşınım ile ilgilidir. Belirtilen vadinin doğusunda yer alan Yassıören Yaylası yüzeyi, karstik oluşumlarla parçalanmış tipik bir aşınım yüzeyi parçası durumundadır. Bu sathın oluşumu ve karstik süreçlerle parçalanması, oldukça eski bir aşınım sathı parçası olduğunu düşündürür. Bu bakımdan ele aldığımız vadi oluşunun da, Pliyosen öncesi devrelere ait bir oluşum olduğu kanaatindeyiz.

Bu sahanın batısında Uluborlu'ya bağlı İleydağı ve daha batıdaki Özbahçe köyleri arasında tabanı Neojen karasal dolgularla maskelenmiş, yaklaşık 1250-1300m. seviyelerde, doğu-batı doğrultusunda uzanan bir vadi oluşu parçası bulunur. Ortatabak diye isimlendirilen bu vadi oluşunun uzanış doğrultusu ele aldığımız Kırkpınarlar vadi oluşu ve doğudan gelen Hoyran-Senirkent tektonik çöküntü havzası ile uyuşmaktadır. Kırkpınarlar ile Ortatabak vadi olukları arasında yaklaşık 800m. seviye farkı bulunmaktadır.

b- Akyol Boğazı : Aslı vadilere bir diğer örnek, Burdur gölü batısını sınırlandıran Söğüt Dağlarının güneybatı uzantıları üzerindeki Akyol Boğazı'dır. Güneyde Akgöl (Çorak Gölü), kuzeyde Acıgöl depresyonu ile sınırlandırılan dağ sırasını enine kesen bu vadi oluşu, yaklaşık 1100m. seviyelerde kuzeybatı-güneydoğu doğrultuda uzanır. Her iki yönden dikliklerle sınırlandırılan bu vadinin yamaçlarının üst seviyeleri ile tabanı arasında 500 m. ye yakın bir yükselti farkı vardır. Vadi tabanının güneydeki Akgöl'e göre nispi yükseltisi 70-80 m. iken, kuzeydeki Acıgöl tabanına göre ise, 200m. den fazladır. Bu durum Acıgöl depresyonunun Kuaterner içerisinde daha fazla çökmesi ile ilgilidir. Acıgöl tabanını teşkil eden ve Kuaterner dolgularla maskelenen Neojen limnik depolara göre Akyol Boğazı, en azından Pliyosen öncesi devrelerden kalan bir vadi oluşu parçası olarak değerlendirilebilir. Vadi tabanında yamaç döküntüleri dışında herhangi bir dolgu bakiyesinin olmayışı, aşınım ile ilgilidir.

c- Karacaören II Barajı güneyindeki aslı vadi : Eğirdir ve Isparta havzalarının sularını drene eden Aksu Çayı, Bucak ilçesine bağlı Kargı köyü güneyinde, Karacaören II Baraj seddini aştığı noktada dar ve derin bir boğaza girer. Toroslarda bu tip kanyon vadilere kapız adı verilir. Bu boğazdan itibaren Aksu Çayı'nın takibettiği vadi ile Isparta-Antalya karayolunun takibettiği depresyon hattı arasında uzanan dağlık kütle üzerinde aslı bir vadi örneği bulunur. Uzanış doğrultusu doğu-batı yönlü olan bu vadi çentik vadi tipindedir. Aksu Çayı vadi tabanına göre nispi yükseltisi 600m. civarında olan vadi, tamamen kalkerler içinde gelişmiştir. Her iki taraftan dikliklerle kesintiye uğratılmış olan bu vadede, Kuaterner öncesi aşınım ile ilgili olarak meydana gelmiş izlenimi vermektedir. (foto:1)

d- Dombayova-Burdur grabenleri arasındaki aslı vadi : Burdur depresyonu, kuzeyden Barla ve Karakuş dağlarının batı uzantıları ve Sandıklı depresyonunun güney kanadını teşkil eden Dombayova tektonik oluşu arasında güneye doğru sokulan Akdağlar kütlesi ile sınırlanır. Burdur ve Dombayova grabenlerini, Keçi borlu kuzeyinde dar bir eşik hattı ayırır. Isparta ve Burdur'u iç bölgelere bağlayan kara ve demiryolunun geçtiği bu eşik hattı, Kuaterner'de her iki havzanın birbiri ile su geçişleri yaptığı bir "Birleştirme Boğazı" durumundadır. Kanaatimizce pluvial devrelerde Karakuyu Gölü'nün fazla suları, bu hattı takiben Burdur Gölü'ne akmış olmalıdır. Dolayısıyla söz konusu boğaz, bir taşma boğazı özelliği de göstermektedir. Bugün demiryolunun takibettiği boğaz vadi, her ne kadar antropojen etkilerle asli durumu az çok bozulmuş olsa da, yamaçlarındaki flüviyal taraçalara ait izler, taze şekilleri ile yer yer

korunmuşlardır. Bu vadi, kanaatimizce Burdur havzasını da etkileyen orta-üst Pleistosen tektonik hareketleri ile asılı vadi haline geçmiş olmalıdır. Bunda Dombayova grabeninin belirtilen dönemlerde çökmesi etkili olmuş görünmektedir.

En alçak bölümlerini Karakuyu Gölü'nün kapladığı Dombayova grabeninin tabanını oluşturan düzlükler, 1060-1000 m. arasında bir yükseltide bulunur. Burdur havzasında ise bu değer 1000-850 m. ler civarındadır. Bu durum, adı geçen vadide su geçişlerinin Dombayova'dan Burdur grabeni yönüne doğru olduğunu gösterir. Ayrıca, boğazın Keçiborlu yönündeki yamaçlarında tespit ettiğimiz flüviyal taraça depolarında da akış yönü, bu durumu teyit eder mahiyettedir. Demiryolunun takibettiği asılı vadi durumundaki bu flüviyal oluşun tabanı yaklaşık 1100 m. seviyededir.

Esasen ele aldığımız bölge ve yakın dolaylarında tektonik ve karstik süreçlerle biçimlenmiş polyelerin flüviyal devrelerde fazla sularını drene eden ve taşma boğazı niteliği gösteren boğaz vadilere, bazı depresyonların kenarlarında rastlanır. Günümüzde tabanı kuru, asılı halde kalmış bu vadilere, Ağlasun güneyindeki Çanaklı polyesinin doğusunda bulunan Devrentboğazı, İnsuyu Mağarası kuzeyinde Çobanağlı-Güneyyayla köyleri arasındaki vadi, Kovada Oluğu'nun güneyindeki Kovada Çay'ının takibettiği boğaz vadi, daha doğuda Yılanlı polyesinin güneyindeki boğaz örnek verilebilir.

ÜZERLERİNDEKİ ÖRTÜ FORMASYONLARININ AŞINMASI NETİCESİNDE ORTAYA ÇIKAN PALEODRENAJ ÖRNEKLERİ:

a- Kocaova : Burdur havzası ve yakın çevresinde yer eden ve neo-otokton konumlu olarak belirlenen (Koçyiğit-1984) Neojen yaşlı Burdur formasyonu ile daha çok volkanik tüf, tüfitlerden oluşan Gölcük formasyonunun aşınması neticesinde, ortaya çıkan vadi parçalarıdır. Burdur havzası içerisinde Tefenni ve Burdur Kuaterner havzalarını birleştiren Karaçal Boğazı kuzeydoğusunda bulunan Kocaova bu vadilere örnek teşkil eder. Tabanı yaklaşık 1100 m. yükseltide, kuzeydoğu-güneybatı doğrultuda uzanan vadinin Karaçal Boğazı'na yönelen kısmı, adı geçen boğazın oluşmasına yolaçan faylarla kesintiye uğramış ve asılı kalmıştır. Doğuda Etre Dağı'na dayanan vadi yamaçları daha dik, hatta yer yer eskarpmentler halindedir. Batı yamaçların eğim değerleri düşük bir durumda olduğu için asimetric bir vadi özelliği seçilir. Yaklaşık 1 km. uzunluğa sahip bu eski vadi oluşu parçasının doğu kesiminde, vadiyi maskeleyen Pliyosen göl dolguları, Yassıgüme köyünün kurulu bulunduğu depresyona inen derelerin oluşturduğu derin sel yarıntılarına göre, süratli bir aşınım maruzdurlar.

Kocaova vadi oluşunun kuzey yönündeki tabanı, Pliyosen yaşlı göl dolguları tarafından maskelenmiştir. Bu durum, adı geçen vadinin oluşum yaşının en azından Burdur havzasının oluşmaya başladığı üst Miyosen öncesine dayandığını işaret eder.

b- Gürüz Dere vadisi : Burdur havzası içerisinde bir diğer eski vadi oluşu parçası, Suludere köyü doğusunda Burdur fay zonuna bağlı olarak meydana gelmiş olan Gürüz Pınarı fay kaynağının bulunduğu vadidir. Gürüz Dere vadisinin orta çığı, Pliyosen öncesinde doğu-batı yönde gelişen bir faylanmaya bağlı olarak meydana gelmiştir. Belirtilen fay, Burdur havzasının ilksel oluşumunu sağlayan tektonik hareketlerle belirmiş, daha sonra Kuaterner içinde gelişen yeni tektonik hareketlere bağlı olarak gençleşmiş izlenimi vermektedir. Bu gençleşme neticesinde meydana gelen arızalanmalarla, vadi oluşunu örten Burdur formasyonuna ait dolgular aşınmış ve adı geçen vadi oluşu, bir paleodrenaj örneği olarak ortaya çıkmıştır. Gürüz Pınarı'ndan başlayan ve 1.5 km. kadar doğuya doğru uzanan vadi, ilksel olarak

Mesozoik kalkerler içinde gelişmiş görünmektedir. Gürüz Dere vadisinin üst çığırı, Burdur formasyonu içerisinde güneydoğuya yönelenerek, daha gerilere uzanır. Vadinin tabanı ile yamaçlarının üst seviyeleri arasında 100 m.yi geçen bir yükselti farkı vardır(foto:2).

c- **Gelincik köyü çevresindeki vadi parçaları:** Isparta güneyinde Neojen volkanizmasına bağlı olarak meydana gelen Gölcük volkanik tuf oluşumları, volkanik aktivite öncesi topografyayı maskeleyişlerdir. Volkanik aktivitelerin sona ermesinden sonra, bölgedeki tuf katmanlarının aşınmasına bağlı olarak eski satırlar ortaya çıkmaya başlamışlardır. Bu satırlar üzerinde volkanizma öncesi gelişmiş bulunan akarsu vadileri de volkanizma öncesi paleodrenajı işaret eden özellikler sunarlar. Gelincik köyü güneyinde açığa çıkan kalker satırlar içinde bu tip vadi oluşumlarına rastlanır. Bu küçük vadilerden en dikkate değer görünen oluşum, adı geçen köy ile güneydeki fay aynalarına tekabül eden dik yamaçlar arasındaki oluktur. Doğu yönde akış gösteren bu vadi içindeki sular, tuf dolgularına dayanan noktada, kuzey yönde bir kıvrım yaparak batıya yönelirler. Bu durum belirtilen sahada volkanizma öncesi drenajın doğuya doğru olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

d- **Burdur doğusunda Halıcılar-Günalan köyleri arasındaki vadi oluşu :** Burdur merkezinden geçerek Burdur Gölü'ne ulaşan Kurna Deresi'nin üst-orta çığırı, Halıcılar köyü içinden geçer. Halıcılar köyü, doğu ve batıdan tepelik sahalarla sınırlanmış, kuzey ve güneye açılan bir çöküntü hendeği içinde kurulmuştur. Bu çöküntü hendeğinin tabanı kuzeye doğru eğimler sunan bir dolgu satırı durumundadır. Güneyden ise bu satır, Kurna Deresi tarafından aşındırılarak daha fazla eğimlenmiş ve bu eğimli yamaçlara da Halıcılar köyü kurulmuştur. Belirtilen dolgu Gölcük volkanizmasına ait tüflerden meydana gelmiştir. Yaklaşık 20-30 m kalınlıklar sunan tuf katmanları insanlar tarafından oyularak, oluşturulan yapay inler geçişte kar kuyusu, günümüzde ise hayvanlar için ahır olarak kullanılmaktadırlar.

Kuzeye doğru açılan depresyon batıdan sokulan Askeriyedere(Kadayıfçı Deresi) kolları tarafından aşındırılmaktadır. Sel suları nispeten dirençsiz tuf katmanları içerisinde derin yarıntularla, badlands topografyası oluşturmuşlardır.

Bahsi geçen depresyon Gölcük volkanizmasına ait tüflerle doldurulduğuna göre; bu depresyonun oluşum yaşı Pliyosen öncesi devrelere dayanmaktadır. Yaptığımız jeomorfolojik gözlemlere göre de, adı geçen depresyon ilk oluşum evrelerinde sadece kuzeye açılan bir durum gösterirken, dolgulanma ve onu takibeden devreden sonra Kurna Deresi'nin üst çığırı tüfler üzerinden aşarak bugünkü yatağını geliştirmiş ve batıya doğru yönelmiştir. Bu duruma göre, Halıcılar-Çobanağılı arasındaki dar ve derin boğaz bir sürempozisyon olayının eseri olarak ortaya çıkmıştır. Vadinin bu kısımda gömük menderesler resmetmesi de sürempozisyonun bir başka kanıtıdır.

Kanaatimizce Kurna Deresi'nin üst çığırı, volkanik tüflerin dolgulanmasından önce bu depresyonu takiben kuzeydoğu yönde akarak bugünkü Askeriyedere'nin üst çığırını oluşturmaktaydı. Dolgulanmadan sonra yukarıda söylediğimiz gelişmeye bağlı olarak bugünkü topografik görünüm ortaya çıkmış olmalıdır. Dolayısıyla adı geçen depresyon Pliyosen öncesinde bir akarsu vadisi durumunda kalmıştır.

AKTÜEL AKARSULARIN KISMEN TAKİBETTİĞİ PALEODRENAJ VADİ ÖRNEKLERİ:

Göller yöresinde aktüel akarsu vadilerinin bazı kesimleri bu akarsularla uyum göstermeyecek ölçüde gelişmiş vadi olukları durumundadırlar. Paleodrenaja ait diğer akarsu vadile-

rinde olduğu gibi bu vadi oluğu parçaları da, farklı yönlerde uzanımlar gösterirler. Burada belirtilen vadi oluklarından iki tanesi örnek olarak ele alınacaktır.

a- Dereboğazı Vadisi : Isparta Ovası'nın sularını drene eden bu vadi oluğu, Isparta'nın güneydoğusunda Davraz ve Akdağlar kütleleri arasında gelişmiştir. Isparta'yı Antalya'ya bağlayan karayolunun takibettiği boğaz, güneyde bazı yan kolları aldığı kesimlerde biraz genişleme gösterse de, dar ve derin vadi olma özelliğini Tüneller mevkiine kadar korur. Gökbel Mahallesi doğusundaki Tüneller mevkiinde, doğu-batı doğrultuda gelişmiş bir fay hattını kalker kütleleri arasında oluşturduğu kapız tipli bir vadi ile katettikten sonra, güneye doğru nispeten genişler. Bu noktadan itibaren belirtilen akarsu, Isparta Çayı adını alır.

Isparta Ovası çıkışından itibaren vadi içinde yer yer Gölcük volkanizmasına ait tüf bakiyelerinin bulunduğu depolara rastlanır. Bu depolar boğazın batı yamaçlarını teşkil eden Akdağ kütlesi üzerinde de yer yer bulunur. Özellikle boğaz tabanında bulunan tüf depoları, adı geçen vadinin Gölcük volkanizmasından önce oluştuğunu, daha sonra bu volkanizmanın ürünü olan tüflerle doldurulduğunu düşündürür. Dolayısıyla Dereboğazı vadisi bölgede Neojen volkanizmasının en önemli örneği olan Gölcük volkanizmasından önce meydana gelmiştir. Bu bakımdan vadi bir paleodrenaj örneği durumundadır.

Isparta Ovası çıkışından Tüneller Mevkiine kadar yaklaşık 17 Km. uzunluktaki Dereboğazı vadisi yamaçlarında farklı seviyelerde akarsu sekileri de izlenmektedir.

b- Ağlasun Çayı vadisi : Isparta güneyindeki Akdağlar kütlesi, sert yamaçlarla güneydeki Ağlasun depresyonuna doğru alçalır. Belirtilen depresyon sahasının oluşumunda tektonik çökmeler yanında, karstik süreçlerde rol oynamışlardır. Ağlasun depresyonunun doğu-batı doğrultuda uzunluğu, 12 km. civarındadır. Genişlik ise en fazla 2.5 km. ye yakındır. Taban doğudan batıya, kuzeyden güneye doğru çarpılmak suretiyle eğimlenmiştir. Ağlasun Çayı'nda, bu eğimlenmeye paralel olarak, güney kenara sokularak yatağını geliştirmiştir. Bunda, Akdağlar kütlelerinin yükselme eğilimi içinde olması ve kuzey yamaçlardan gelen yamaç enkazının akarsuyu ötelemesinin rolü söz konusu edilebilir.

Ağlasun depresyonu, doğuda Dereköy önlerinde dar ve derin bir boğaz vadiye dönüşür. Vadi tabanı ile yamaçlarının üst noktaları arasındaki seviye farkı 600 m. yi bulur. 10 km. kadar doğuda Gökbel mahallesi önünde Ağlasun Çayı vadisi güneydoğu yönde hafif bir kıvrım oluşturarak, Kocadağ tepe (1201 m) doğusundan bir kapızdan Aksu çayı vadisine açılır. Bu açılma noktasında Ağlasun çayı vadisi asılı vadi olarak kalmıştır. Gelen sular bir eğim kırığını katederek Isparta Çayı'na katılırlar. Eğim kırığının oluşmasında, Aksu çayı vadisini doğu-batı doğrultusunda kesen fayın etkili olduğu görülmektedir.

Vadinin Dereköy-Gökbel Mahallesi arasında uzanan 10 km. lik kısmı diğer kesimlerle uyum göstermemektedir. Burada vadi oldukça dar, derin ve dik yamaçlıdır. Ağlasun Çayı'nın takibettiği bu vadi oluğu adı geçen akarsu ile de mütenasip değildir. Yamaçları oluşturan sert kalker kütlelerinde Kuaterner içinde böyle bir vadinin gelişmesine engel olacak görünümde-dirler. Bu bakımdan adı geçen vadinin Kuaterner öncesi dönemlerden kalan bir vadi oluğu parçası durumunda olduğunu sanıyoruz.

Yukarıda örnek verdiğimiz iki vadi yanında ele aldığımız bölge içinde çok sayıda benzer vadi parçalarının bulunduğu muhakkaktır. Burdur depresyonuna inen akarsu vadilerinin yüksek topografyada Mesozoik kalkerler içinde geliştirdikleri vadiler (Şekil:3), yine Burdur güneyinde Büğdüz-Kapaklı köyleri arasındaki Devret Yolunun geçtiği vadiler, Gölde Boğazı,

Bucak ilçesi güneydoğusunda, Kocaaliler beldesine giden karayolunun takibettiği kanyonlar benzer vadiler durumundadırlar.

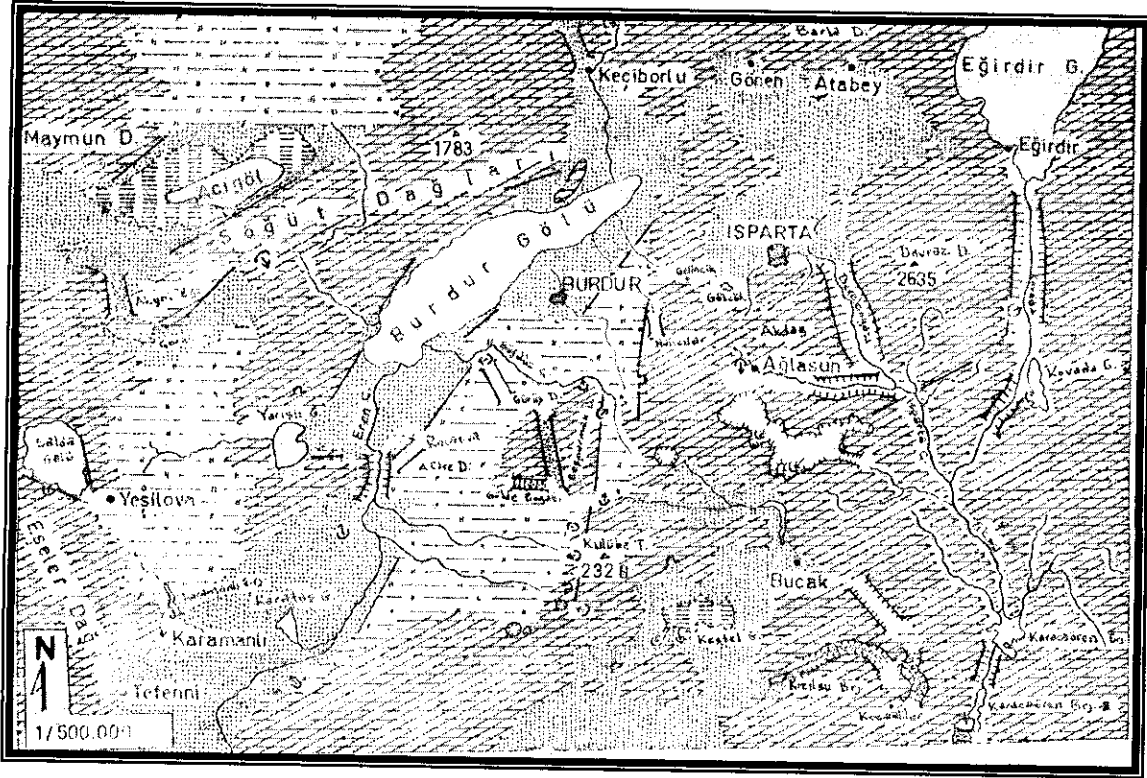
SONUÇ

Göller yöresi üst Miyosen'den beri tektonik aktivitelerin yoğun olarak yaşandığı sahalarmızdan biridir. Aralıklarla süren bu hareketlerle bölgede jeomorfolojik gelişme zaman zaman kesintilere uğramıştır. Bunun sonucu olarak bölgede polisiklik bir topografya ortaya çıkmıştır. Bu topografyanın en önemli göstergelerinden biri de yukarıda özelliklerini vermeye çalıştığımız vadi örnekleridir.

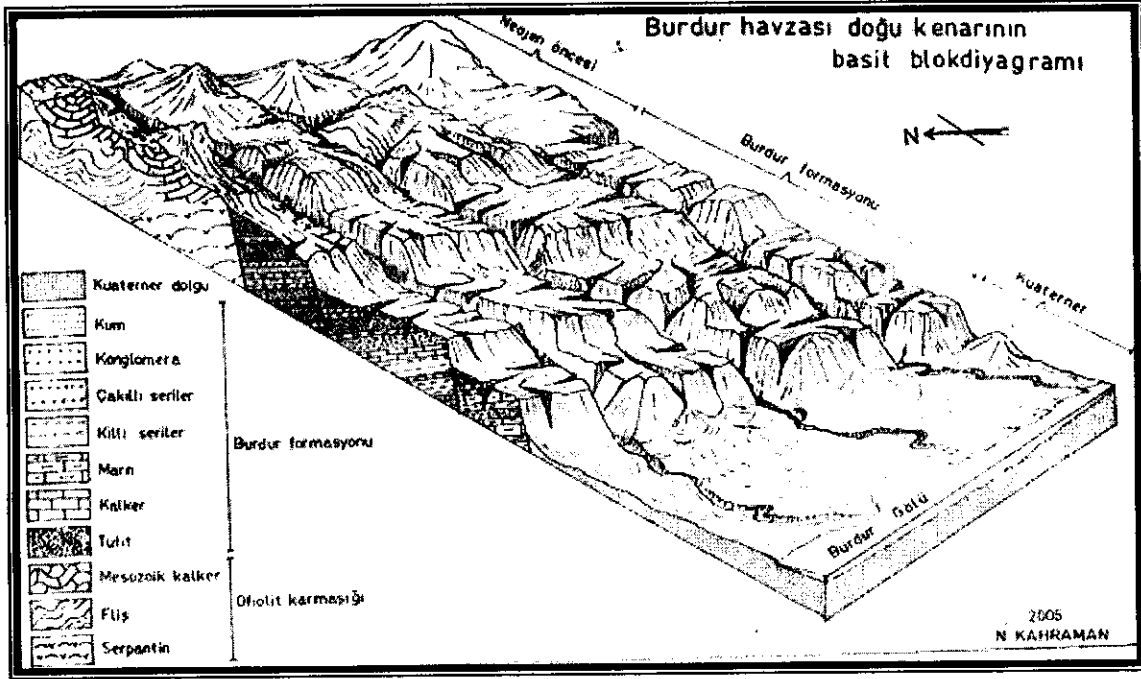
Tektonik bakımdan Ege genişleme sistemi ile sıkışma rejimi içindeki Antalya baseni arasında, daha çok dikey yönde gelişen tektonik hareketler, blok faylanmalarla üst Miyosen öncesi, alt Kuaterner drenaj şebekelerini deforme etmiş ve bugünkü aslı vadi örnekleri bölgede belirlemiştir. Konumuzu teşkil eden vadilerin oluşmalarına yol açan fay dikliklerinin Kuaterner yaşlı dolgularla yan yana getirilmiş olmaları, bu fayların belirtilen dolgular öncesi belirmeye başladığını gösterir.

İncelemeye çalıştığımız polye örneklerinde, plüviyal devrelerde bu polyelerin tabanlarında oluşan göllerin fazla sularını boşaltan taşma boğazlarının varlığı, bölgede iklimik varyasyonlarında meydana geldiğini göstermektedir.

Bölgenin paleocoğrafyası hakkında önemli ipuçları sunan bu vadiler, günümüzde bazı ulaşım hatlarının takip ettiği geçit noktaları durumundadırlar.

Şekil 2 : Burdur Havzası ve çevresinin basitleştirilmiş jeomorfoloji haritası
Figure 2 : Simplified geomorphological map of Burdur Basin and its surroundings.

Şekil 3 : Burdur Havzası doğu kenarının basit blokdiagramı.
Figure 3 : The simple blockdiagram of the East side of Burdur Basin

KAYNAKLAR

- ARDEL, A. 1951 Göller bölgesinde morfolojik müşahedeler. Coğ.Ens.Derg. S.2 s:1-15
- ARDEL, A. Burdur depresyonu ve çevresi. Coğ.Ens.Derg. S.3-4 s:63-83
- ATALAY,İ. 1977 Burdur havzası ve çevresinin jeomorfolojik gelişimi (Geomorphological evolution of the Burdur basin and its surroundings) Jeomorfoloji Derg. 6. s:93-110
- BİRİCİK, A.S. Beyşehir Gölü havzasının strüktürel ve jeomorfolojik etüdü. I.Ü. Coğ.Ens.yay. No:119 İSTANBUL
- ÇIÇEK, İ. 1992 Gölcük kalderası (Isparta). Türkiye Coğ.Uyg. ve Araş.Mer. Derg. S.1 s: 137-150.
- EROL, O1971 Konya,Tuzgölü,Burdur havzalarındaki pluvial göllerin çekilme safhalarının jeomorfolojik delilleri. A.Üniv. DTCF Coğ.Araş.Ens.Derg. S.3-4 s:11-52
- KAHRAMAN, N. 2000 Karaçal Boğazı. S.D.Ü.Fen-Ed.Fak.Sos.Bil.Derg.S.5 s:315-324.
- KAHRAMAN, N. 2000 Elmacık(Burdur) omurgalı fosil yatağı ve yakın çevresinin jeomorfolojik özellikleri. Türk Coğ.Kur.Derg. S.35 s:173-179
- KARAMAN, M.E. 1986 Burdur dolayının genel stragrafisi. Akdeniz Üniv. Isparta Müh. Fak.Derg. S. 2 s: 23-36
- KOÇYIĞIT, A. 1984 Güneybatı Türkiye ve yakın dolayında levha içi yeni tektonik gelişim. T.J.K. Bül. C.27 S.1 s:1-12.
- KOZAN, T, BIRCAN, A., BOZBAY, E., ÖGDÜM, F., TÜFEKÇİ, K. 1992 Burdur ve Tefenni havzalarının jeomorfolojisi ve genç tektoniği. M.T.A. Ens.rapor no: 9123 (yayınlanmamış)
- YALÇINLAR, İ. 1970 Batı Anadolu'nun strüktür ve rölief şekilleri üzerinde müşahedeler. I.Ü. Coğ.Ens.Derg.S.17 s:69-92.